

ТЕОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В ПРАЦЯХ НОБЕЛІВСЬКИХ ЛАУРЕАТІВ В СВІТЛІ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ

Охарактеризовано теорії економічної політики лауреатів Нобелівської премії з економіки: “базова теорія економічної політики” Я. Тінбергена; “теорія раціональних очікувань” Р. Лукаса; “модель Манделла–Флемінга”; “теорія непослідовності політики у часі” Ф. Кідленда та Е. Прескотта; “теорія суспільного вибору” Дж. Б’юкенена. Доведено актуальність розглянутих теорій за сучасних умов функціонування державних органів влади в Україні в контексті негативних аспектів їх формування та діяльності: надмірної чисельності, неузгодженості дій гілок влади, порушення статей Конституції України.

Ключові слова: базова теорія економічної політики, часові лаги економічної політики, теорія непослідовності політики у часі (динамічної інконсистентності), теорія суспільного вибору.

JEL: B 54

Постановка проблеми. Зміни сучасних світових тенденцій, процеси урізноманітнення соціально-економічних зв’язків вимагають перегляду теоретичних постулатів економічної політики. До цього спонукають і кризи останніх десятиліть, які продемонстрували нездатність владних структур в Україні забезпечити адекватне економічне регулювання. Тому вироблення нових інструментів державного впливу на економіку набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування якісної парадигми економічної політики за умов глобалізації зумовлює необхідність звернення до теоретичної спадщини вчених – лауреатів Нобелівської премії, які в своїх працях розглядали проблеми економічної політики, а саме: Я. Тінбергена, Р. Лукаса, Р. Манделла, Ф. Кідленда, Е. Прескотта, Дж. Б’юкенена.

Постановка мети і завдань дослідження. Метою статті є дослідження проблем економічної політики в працях лауреатів Нобелівської премії з економіки та їх актуальність за сучасних умов розвитку української економіки.

Виклад основного матеріалу. Базова теорія економічної політики була розроблена Я. Тінбергеном (першим лауреатом Нобелівської премії з економіки) у працях “Теорія економічної політики” (1952 р.) та “Економічна політика: принципи і побудова” (1956 р.). У цій теорії вчений продемонстрував взаємозв’язок трьох параметрів: цільових показників, інструментів економічної політики та економічних моделей. До цільових показників він відніс інфляцію та обсяг національного виробництва. На думку вченого, уряд країни повинен обирати таку модель економічної політики, яка пов’язувала б цільові показники із засобами, обраними для досягнення цілі з метою максимізації суспільного добробуту. Водночас необхідно враховувати, що одна і та сама ціль економічної політики може бути досягнута за використання різноманітних засобів (інструментів), які можуть породжувати неоднозначні наслідки. Наприклад, проводячи політику збалансування державного бюджету, уряд може використати такі важелі:

емісію грошей, підвищення податків, операції на відкритому ринку (з державними цінними паперами) або зовнішні запозичення. Кожен із названих інструментів має свої наслідки. Емісія грошей породжує інфляцію, підвищення податків має свої межі, оскільки збільшення їх розміру викликає появу тіньового сектору економіки, знижує стимули до праці, а продаж державних цінних паперів і зовнішні запозичення грошових коштів призводять до виникнення державного боргу. Отже, кожна країна обирає такий інструмент економічної політики, який завдає найменшої шкоди національній економіці в той чи інший історичний період.

Надзвичайно складно кількісно визначити ефективність економічної політики. Однак для цього можна використати економетричні функції. Однією з таких функцій є лінійна модель *Я. Тінбергена*, в якій цілі є лінійними функціями інструментів. Спрощену інтерпретацію цієї моделі наводить М. Довбенко у підручнику "Сучасна економічна теорія (Економічна нобелелогія)", взявши до уваги дві цілі (T_1 і T_2) та два інструменти їх досягнення (I_1 та I_2). Цілі у цьому випадку є лінійними функціями інструментів [1, с. 171]:

$$\begin{aligned} T_1 &= a_1 I_1 + a_2 I_2 \\ T_2 &= b_1 I_1 + b_2 I_2 \end{aligned}$$

Система рівнянь з двома невідомими наочно демонструє, що на кожну ціль впливають обидва інструменти. Отже, політики можуть досягти обох цілей, якщо матимуть у своєму розпорядженні обидва інструменти і їх впливи на ціль будуть лінійно незалежними один від одного. Відтак, можна досягти стількох цілей, скільки є лінійно незалежних інструментів [1, с. 171]. Однак для визначення ефективності економічної політики не завжди можна скористатись методами кількісного аналізу. Це пов'язано з низкою причин: суперечливістю цілей та інструментів економічної політики; існуванням часових обмежень; неузгодженістю інтересів різних суспільних груп та органів державної влади; стихійним характером ринкового механізму. Якщо різноманітні інструменти використовуються різними державними органами, цілі яких нескоординовані, то така політика буде приречена на провал. Часто на шляху реалізації цілей економічної політики виникають непередбачувані обставини і така політика теж виявляється неефективною. За умови, коли економічна політика поєднує взаємозалежні дії, котрі не заважають розвитку ринку, тоді можна розраховувати на позитивний результат.

Модель економічної політики *Я. Тінбергена*, незважаючи на окремі слабкі місця, реалізовувалась на практиці до середини 1970-х років, а згодом за умов невизначеності, коли уряди не можуть передбачити результативності впливу інструментів економічної політики на цільові показники, виявилась недієздатною. Тому концепція *Я. Тінбергена* була піддана критиці Робертом Лукасом, який вважав, що політика, яка ґрунтується на показниках минулого і недооцінює чинника мінливості очікувань, приречена на невдачу. *Р. Лукас* довів ненадійність макромоделей за умови, якщо політика уряду кардинально змінюється. Вчений вважав, що не можна розглядати економічних агентів лише як об'єкти макрорішень, оскільки вони здатні своїми раціональними рішеннями впливати на економічний розвиток [2]. Використовуючи наявну інформацію про державні заходи, суб'єкти господарювання передбачають наслідки змін і приймають правильні рішення. Якщо економічні агенти проінформовані про підвищення цін, яке має здійснити уряд, тоді очікуваний ними рівень цін буде збігатися з фактичним і, відповідно, це не впливатиме на реальне економічне зростання. Суттєві зміни обсягу національного продукту можливі лише за умов, коли уряд вдається до несподіваних заходів. Отже, для нормального функціонування економіки економічні

агенти повинні бути завчасно повідомлені про зміни курсу економічної політики. Тому, на думку Р. Лукаса, держава не повинна втручатися у економічне життя суспільства, оскільки урядові дії порушують процес ринкового саморегулювання. Значення теорії Р. Лукаса полягає в тому, що вона встановила тісний взаємозв'язок між мікро- та макроекономікою.

Р. Манделл розвинув головні ідеї базової теорії економічної політики і описав залежність фіскальної та монетарної політики від режиму валютних курсів, що було дуже важливо за умов глобалізації та високої мобільності капіталів. Разом з М. Флемінгом він розробив "модель Манделла–Флемінга", яка демонструє вплив інструментів бюджетно-податкової та кредитно-грошової політики на сукупний дохід. Наслідки економічної політики у відкритій економіці малої країни залежать від рівня обмінного валютного курсу: фіксованого чи плаваючого. Ця модель виявляє, що бюджетно-податкова політика жодним чином не впливає на обсяг сукупного доходу за умов плаваючого обмінного курсу і, навпаки, збільшує його – за фіксованого обмінного курсу. Щодо грошово-кредитної політики, то вона не впливає на обсяг сукупного доходу за умов фіксованого обмінного курсу, а впливає лише за плаваючого. Практичне значення наукових розробок Р. Манделла полягає в тому, що вони стали теоретичним підґрунтям для введення спільної європейської валюти, яка стала реальністю аж через кілька десятиліть. Країни Європи добровільно запровадили спільну валюту – євро – спочатку у безготівковий обіг (1999 р.), а пізніше (2002 р.) – у готівковий. Розробки Р. Манделла й зараз мають практичну цінність. Оскільки капітали різних країн вільно перетинають кордони, то уряди країн, які приймають політичні рішення, повинні робити вибір між збереженням фіксованого обмінного курсу чи встановленням плаваючого.

Внаслідок інтенсивного зростання фінансових ринків та загострення проблеми очікувань економічних агентів на цих ринках актуальності набуває відкритість та транспарентність грошово-кредитної політики. Тому в 1977 р. Ф. Кідленд і Е. Прескотт (лауреати Нобелівської премії 2004 р.) опублікували працю "Правила, а не свавілля: непослідовність оптимальних планів", в якій відобразили важливі проблеми непослідовності політики у часі і способи досягнення такої послідовності. Теорія Ф. Кідленда і Е. Прескотта демонструє те, що політика є не одноразовим актом, а послідовним процесом, тому держава повинна здійснювати вибір між поточними втратами і майбутніми перевагами [3, с. 13–38]. В теорії часової непослідовності (*time — inconsistent policy*) вчені врахували роль раціональних очікувань економічних суб'єктів і довели, що мікрорішення (фірм і споживачів) суттєво впливають на макроекономіку. Відповідно уряд країни, приймаючи рішення, повинен враховувати очікування суб'єктів економіки, їх реакцію на його дії і вчасно вносити корективи. Подолати певні форми невизначеності політики в часі вчені пропонували через законодавчі зміни, забезпечення політичної незалежності монетарних органів, утримання податкових ставок сталими протягом циклу ділової активності тощо.

Здійснення економічної політики потребує певного часу, протягом якого органи влади здійснюють регуляторний вплив на розвиток національної економіки. Причиною існування часових лагів є інерційність економіки (неможливість одночасного впровадження заходу економічної політики і отримання від нього результату). Під часовим лагом економічної політики необхідно розуміти інтервал від моменту часу започаткування певного процесу до отримання певного результату. Виділяють такі часові лаги: часовий лаг розпізнання, часовий лаг затримки і лаг функціонального запізнення [4, с. 715–716].

Часовий лаг розпізнання – це період часу, коли певна проблема виникла і до того моменту часу, коли було усвідомлено необхідність її вирішення. Цей період часу залежить від ступеня розвитку економічних відносин та інформаційних технологій. Чим розвиненішою є економічна система та інформаційні технології, тим швидше і оперативніше приймаються ті чи інші рішення для реалізації проблеми. Прикладом може бути Японія, яка в силу значного розвитку економічних відносин зайняла передові позиції в науково-технічному розвитку. В розвинених країнах будь-яке рішення приймається значно оперативніше, ніж у слаборозвинених, тому часовий лаг розпізнання в цих країнах є значно коротшим. І навпаки, в слаборозвинених країнах цей лаг є доволі тривалим. Другим чинником, який визначає тривалість цього лагу, є недостатня поінформованість економічних суб'єктів, що приймають рішення у сфері регулювання економікою. Чим повнішою інформацією володіє суб'єкт, що приймає рішення, тим коротшим буде лаг розпізнання, і навпаки. Отже, наприкінці лагу розпізнання відбувається усвідомлення необхідності певної дії.

Адміністративна затримка пов'язана з тим, що державні органи, які приймають рішення, є бюрократичними інститутами зі своїми правилами та субординацією. Тому процес прийняття рішень є ієрархічним: від вищих інстанцій розпорядження надходять до нижчих. І чим більше рівнів влади, тим довшим є лаг адміністративної затримки. Тривалість цього часового періоду значною мірою впливає на ефективність економічної політики, оскільки затягування із вирішенням низки важливих і невідкладних проблем суттєво знижує результативність економічної політики держави. Прикладом може слугувати законодавство у сфері регулювання кредитних відносин малого підприємництва, яке існувало в Україні до 2006 р. Існування численних нормативних вимог (обов'язковість незалежного оцінювання майна, що передається під заставу, страхування) занадто обтяжувало процес кредитування малих підприємств і збільшувало транзакційні витрати у сфері кредитування. У випадку ретельного дотримання усіх регулятивних вимог щодо кредитування воно ставало не вигідним для обох сторін і втрачало економічний сенс. Цей період адміністративної затримки з цього питання був надто тривалим і значною мірою гальмував розвиток такого важливого ринкового елемента, як мале підприємство. Сьогодні механізм доступу цього сектору до банківських кредитів значно покращився. Отже, час адміністративної затримки є більш тривалим від часу розпізнання і потребує значного періоду для вирішення політичних суперечностей.

Лаг функціонального запізнення викликаний тим, що між моментом, коли рішення прийняте, і коли воно починає приносити результати, проходить певний час. Тут діють цілком об'єктивні чинники. Для прикладу наведемо рішення про заміну прогресивної ставки оподаткування доходів фізичних осіб пропорційною. Очікувалося, що це рішення призведе до суттєвого зменшення частки нелегального сектору економіки і збільшення податкових надходжень. Однак відразу це рішення не принесло очікуваних результатів, оскільки потребувало певного періоду часу.

Варто наголосити, що цілі, інструменти та індикатори економічної політики мають свої часові лаги, на тривалість яких впливають певні чинники. Тому наведену класифікацію часових лагів можна розширити. Як правило, часовий лаг складається з п'яти періодів:

- 1-й – визнання – проміжок часу, необхідний для політиків, щоб визнати наявність проблеми;
- 2-й – рішення – час між визнанням проблеми і прийняттям рішення щодо неї;

- 3-й – проміжок часу, необхідний для початку виконання рішення;
- 4-й – час між застосуванням біжучого інструменту та одержанням очікуваного від нього результату;
- 5-й – проміжок часу між застосуванням сукупного інструменту і одержанням результату від такого застосування (найдовший лаг).

Важливо наголосити, що часові лаги економічної політики в період реформування економіки доволі складно виокремити на відміну від усталених економічних відносин.

Ф. Кідленд і Е. Прескотт довели, що макроекономічна політика може ґрунтуватися або на певних правилах, або здійснюватися на основі дискреційних дій, між якими вчені провели чітку межу. Правила визначають вибір органами влади певних рішень, а проведення дискреційної політики передбачає певну свободу дій влади при виборі тих чи інших інструментів у кожен момент часу. Звичайно жорсткі правила та норми обмежують можливості суб'єкта економічної політики щодо ухвалення ним певних рішень та знижують їх гнучкість у разі виникнення непередбачуваних обставин. Однак дискреційні форми економічної політики, які ґрунтуються на ухваленні рішень залежно від обставин, не завжди є більш ефективними. Тому важливим в економічній політиці є поєднання сталості й гнучкості з метою досягнення ефективного результату. Теорія непослідовності політики у часі Ф. Кідленда та Е. Прескотта заклала основу для аналізу динамічних процесів реалізації економічної політики за умов раціональної поведінки економічного агента та рівноважних короткострокових коливань. Завдяки цьому, уявлення про межі стабілізаційної політики радикально змінилися, створюючи фундаментальне обґрунтування для обмежень державного втручання у макроекономічні процеси [5, с. 158].

Діяльність бюрократії досліджувало багато вчених, одним із яких є американський економіст *Джеймс Б'юкенен* (лауреат Нобелівської премії з економіки 1986 р.). Цю премію він здобув за дослідження принципів теорії прийняття економічних рішень. Найголовнішим вчений вважав, що рішення владних органів повинні задовольняти потреби громадян країни, а не окремих осіб чи бізнес-груп. Індивіди погоджуються підпорядковуватися примусу з боку держави лише тоді, якщо кінцеві результати політичного "обміну" відповідають їхнім інтересам. Теорія суспільного вибору демонструє політичний механізм формування макроекономічних рішень, тобто показує різні способи та прийоми використання індивідами владних установ у своїх еґоїстичних цілях.

Однією з передумов, на якій ґрунтується теорія Дж. Б'юкенена, є аналіз політики як процесу обміну. "Політика, – писав він, – є складною системою обміну між індивідами, що в ній останні колективно намагаються досягти своєї приватної мети, оскільки не можуть реалізувати її з допомогою звичайного ринкового обміну. Тут немає інших інтересів, окрім індивідуальних" [6]. Проте повної аналогії між політичною і ринковою системами провести не можна, оскільки у них різна структура. Якщо на ринку відбувається добровільний обмін товарами, то в політиці люди змушені платити податки в обмін на колективні блага, споживачем яких є суспільство загалом. Різниця між ринковим і політичним обміном полягає і в тому, що його учасники мають різну мету. На ринку відбувається взаємовигідний обмін. У політиці існують різні погляди й переконання, а люди, котрі обіймають державні посади, не завжди керуватимуться виключно міркуваннями суспільного блага, пошуками добра і справедливості. Як і звичайний споживач чи підприємець, вони будуть домагатися максимізації власної вигоди. Процес прийняття рішень схожий на різновид ринкової угоди: ви мені – я вам,

тобто ви мені – голоси на виборах, я вам – вигідні закони, ліцензії тощо. Отже, в політиці не існує взаємовигідного обміну. Прихильники теорії суспільного вибору роблять висновок про існування політичної нерівності, яка зумовлена економічними причинами. Це – нерівність в одержанні інформації, її спотворення, прийняття чиновниками, парламентарями рішень, які допомогли б їм бути переобраними (популістських), або рішень, що сприятимуть інтересам організованих груп тиску (лобі), але є неефективними для суспільства загалом. Такі лобістські дії створюють підґрунтя для корупції та організованої злочинності і призводять до неефективного витрачання державних коштів. Владні структури, що часто реалізують далеко не суспільні інтереси, а свої власні, прагнуть одержати політичну ренту (певні вигоди). Пошук політичної ренти – це прагнення отримати економічну ренту з допомогою політичного процесу. Беручи участь в останньому, бюрократи намагаються приймати такі рішення, які б давали їм можливість одержувати економічну ренту за рахунок суспільства. В пошуку цієї ренти різні економічні агенти чинять тиск на органи державної влади з метою одержання певних прав та привілеїв. Цей тиск може відбуватися у вигляді переконань, хабарів, підкупу, політичних актів. У результаті той чи інший економічний агент, наприклад, одержує від державної влади експортну квоту на зерно, яке на світових ринках є дорожчим, аніж на внутрішньому. Така вигода дозволяє економічному агенту одержувати додаткову вигоду. Подібна діяльність, пов'язана з одержанням політичної ренти, проводиться з метою одержання доступу до урядових субсидій. Причиною існування політичної ренти є недосконале законодавство у частині визначення прав власності. Діяльність із захоплення ренти, яка пов'язана з хабарами, призводить до значних втрат суспільних ресурсів. Саме таке захоплення політичної ренти, зазвичай, демонструють вибори до органів державної влади в Україні, а також післявиборчі процеси, пов'язані зі створенням урядової коаліції. В колишніх постсоціалістичних країнах використовувалися такі способи привласнення “політичної ренти”, як: спекуляція, субсидії на імпорту, пільгові кредити, номенклатурна приватизація, монопольне становище, корупція, рекет, доходи від комунальної нерухомості.

Бюрократичний апарат діє зазвичай згідно з власними інтересами, намагаючись збільшити як розмір своєї установи, так і свого бюджету. Про це писав ще С. Паркінсон: “Чиновник прагне примножити кількість підлеглих, а не конкурентів; чиновники створюють роботу один для одного” [7]. Бюрократичний апарат управління, що суттєво збільшився за останні роки в Україні, посилює такі негативні процеси, як зниження якості рішень, затягування строків їх реалізації та дублювання окремих функцій. “З 1992 до 2012 р. (за двадцять років) в органах державної виконавчої влади відбулося збільшення працівників у 4,6 рази, незважаючи на щорічне зменшення чисельності населення (з 52,1 до 45,6 млн осіб). За прогнозами Інституту демографії і соціальних досліджень НАН України до 2050 р. чисельність населення України може скоротитися до 35 млн осіб, що повинно призвести до скорочення апарату управління. До речі, в Іспанії у 2000-х роках відбувалось скорочення зайнятих у державному секторі за принципом заміщення лише одного чиновника із двох, що виходили на пенсію, а у Великій Британії упродовж 1979–1995 рр. чисельність державних службовців скоротилась із 723 до 550 тис. осіб. Під час реформ у Грузії (за останні роки) кількість чиновників була скорочена у 20 разів – і держава не зникла” [8, с. 4].

Державний апарат в Україні демонструє схильність до зростання не лише через збільшення кількості його працівників, а й через створення нових органів, їх філій та структурних підрозділів. Загалом Україна в сучасному світі за усіма ознаками

характеризується як “жандармська держава”, позаяк, від “внутрішніх загроз” її охороняють 477 тис. осіб (МВС, внутрішні війська, Служба безпеки, Управління державної охорони тощо), а від зовнішніх – лише 250 тис. осіб. На 100 тис. населення в Україні припадає 780 працівників МВС (тоді як загальносвітовий середній показник чисельності працівників подібних структур складає 300 осіб) [8, с. 4]. Світовим досвідом доведено, що розвивати економіку можна лише на основі приватної ініціативи, а держава є неефективним власником і неефективним підприємцем, оскільки на власне утримання витрачає більше коштів, ніж заробляє.

Ефективне функціонування державної влади ґрунтується на узгодженості всіх її гілок: судової, виконавчої та законодавчої. Однак на сучасному етапі розвитку української держави такого порозуміння не існує, про що свідчать засідання Верховної Ради України впродовж останніх років її діяльності. Така ситуація підриває довіру населення до провладних структур. Дослідження, проведене серед 24 європейських країн (у тому числі в Україні) показало, що наша країна посідає передостаннє місце за довірою до влади та фінансових інститутів.

Ще однією перепорою на шляху реалізації України як правової держави є порушення ст. 3 Конституції України, згідно з якою права і свободи людини повинні мати пріоритет над інтересами держави. Сьогодні норми цієї статті не виконуються, тобто система функціонування державних органів влади не відповідає ролі сучасної держави, тобто тому, заради чого вона існує та інтереси яких соціальних груп вона виражає.

Висновки. Отже, теорія суспільного вибору не втрачає актуальності і за сучасних умов розвитку українського суспільства. Небажання влади співпрацювати з громадськими організаціями, непрозорість її дій, відсутність інформації про її рішення – ось низка проблем, які перешкоджають належному соціально-економічному розвитку України.

Література

1. Довбенко М. В. *Сучасна економічна теорія (Економічна нобелелогія): навчальний посібник* / М. В. Довбенко. — К. : Видав. центр “Академія”, 2005. — 336 с.
2. Lucas, R. *Econometric Policy Evaluation: A Critique* / R. Lucas // *Carnegie-Rochester Series on Public Policy*. — 1976. — Vol. 1.
3. Prescott E. *Should Control Theory Be Used for Economic Stabilization?* / E. Prescott // *Optimal Policies, Control Theory and Technology Exports*. Ed K. Brunner A.H. Meltzer, *Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy* (1977). — № 7. — P. 13–38.
4. Миллер Р. Л. *Современные деньги и банковское дело* / Р. Л. Миллер, Д. Д. Ван-Хуз. — М., 2000. — С. 715–716.
5. Козюк В. В. *Фінн Кідленд і Едвард Прескотт: теоретична фундація каркасу нової класичної макроекономіки* / В. В. Козюк // *Вісник ТНЕУ*. — 2010. — № 4. — С. 148–159.
6. Бьюкенен Дж. *Конституція економічної політики* / Дж. Бьюкенен // *Вопросы экономики*. — 1994. — № 6. — С. 108.
7. Стігліц Дж. Е. *Економіка державного сектора. Пер. з англ.* / Дж. Е. Стігліц. — К. : Основи, 1998. — С. 256.
8. Хавронюк Н. *Из чего состоит государство* / Н. Хавронюк // *ZN.UA*. — 2012. — № 27(72).

9. Kydland F. *Rules Rather than Discretion: The Inconsistency of Optimal Plans* / F. Kydland, E. Prescott // *Journal of Political Economy*. – 1977. – 85(3). – P. 473–492.
10. Kydland F. *Time to Build and Aggregate Functions* / F. Kydland, E. Prescott // *Econometrica*. – 1982. – Vol. 50. – P. 1345–1369.
11. Lucas R. *Some International Evidence on Output-Inflation Tradeoffs* / R. Lucas // *American Economic Review*. – 1973. – № 63/3. – P. 326–334.

References

1. Dovbenko M. V. *Modern economic theory (Economics nobeleology): Tutorial* / M. V. Dovbenko. – K. : Publishing House “Academy”, 2005. – 336 p.
2. Lucas R. *Econometric Policy Evaluation: A Critique* / R. Lucas // *Carnegie-Rochester Series on Public Policy*. – 1976. – Vol. 1.
3. Prescott E. *Should Control Theory Be Used for Economic Stabilization?* / E. Prescott // *Optimal Policies, Control Theory and Technology Exports*. Ed K. Brunner A. H. Meltzer, *Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy* (1977). – № 7. – P. 13–38.
4. Miller R. L. *Modern Money and Bank’s Case* / R. L. Miller, D. D. Van-Huz. – M., 2000. – P. 715–716.
5. Kozyuk V. V. “Finn and Edward Prescott Kidlend: theoretical foundation of new classical macroeconomics framework” / V. V. Kozyuk // *Bulletin TNEU*. – 2010. – № 4. – P. 148–159.
6. Buchanan J. *Economic Policy Constitution* / J. Buchanan // *Questions of economy*. – 1994. – № 6. – P. 108.
7. Stiglitz J. E. *Economics of the public sector* / J. E. Stiglitz. – K. : *Fundamentals*, 1998. – P. 256.
8. Havronyuk N. “From what Government consists” / N. Havronyuk // *ZN.UA*. – 2012. – № 27 (72).
9. Kydland F. *Rules Rather than Discretion: The Inconsistency of Optimal Plans* / F. Kydland, E. Prescott // *Journal of Political Economy*. – 1977. – 85(3). – P. 473–492.
10. Kydland F. *Time to Build and Aggregate Functions* / F. Kydland, E. Prescott // *Econometrica*. – 1982. – Vol. 50. – P. 1345–1369.
- Lucas R. *Some International Evidence on Output-Inflation Tradeoffs* / R. Lucas // *American Economic Review*. – 1973. – № 63/3. – P. 326–334.

Редакція отримала матеріал 26 лютого 2014 р.